

Tilsynet med straffanstaltene i Polen

Av statsadvokat *EDGAR HANSEN*, Varsjava,
i samarbeid med professor *JOHS. ANDENÆS*, Oslo

I den polske folkerepublik¹⁾ som i Norden søker man interessert etter de beste metoder for kriminalitetens bekjempelse²⁾. Særlig tydelig kommer dette frem i de seneste år. Det henger sammen med det arbeid som utføres av kommisjonen for de nye kodifikasjoner. Kommisjonens virksomhet strekker seg over alle rettslivets områder, også strafferetten og forvaltningsretten, som henger nær sammen med spørsmålet om straffullbyrdelsen. I denne situasjon får enkelte løsninger innenfor fengselsvesenet en eksperimentell og provisorisk karakter og blir regulert ved administrative bestemmelser i stedet for ved lov. Den nåværende tilstand må altså betraktes som foreløpig.

Straffanstaltene og fangene.

Med straffanstaltene forstår man institusjoner for fullbyrdelse av frihetsstraff (judisiell og administrativ)³⁾ og for utholdelse av varetektsfengsel (som besluttes av påtalemyndigheten eller domstolene). Frihetsstraff og varetektsfengsel blir utholdt i samme anstalter, men etter forskjellige regler. Straffullbyrdelsen er regulert ved Justisministerens forordning av 7. februar 1966⁴⁾.

Denne forordning har bestemmelser om fem slags straffanstalter: 1) Fengsler, 2) arbeidsleirer, 3) ungdomsanstalter, 4) anstalter for flere ganger tidligere straffede, og 5) spesialanstalter f. eks. for åndssvake, men tilregnelige lovertredere, psykopater, alkoholister, tuberkuløse, gamle og skrøpelige fanger.

Formålet med frihetsstraffen er å behandle gjerningsmannen på en slik måte at hans tilpasning til samfunnet blir fremmet.

Mange N
1) Flateinnhold 310 000 km², befolkning (1966) 31.5 millioner, fangtall (1966) omtrent 90 000.

2) Tallet på tidligere straffede i fengselsbefolkningen er stadig økende:

	31. des. 1964	1965
Straffavsonere i alt	57 000	56 000
1 gang tidligere straffet	12 000	13 000
2 ganger " "	6 000	7 000
3 ganger " "	3 000	4 000
4 ganger " "	7 000	9 000

3) I Polen kan en administrativ myndighet — Kolegium administracyjne — ilegge frihetsstraff inntil 3 måneder for forseelser.

4) Justisdepartementets forordningsblad 1966, Nr. 2, poz. 12.

Ofte har anstaltene differensierte regimer. I anstaltene for unge lovovertredere (under 21 år) har man f. eks. det ordinære og det skjerpede regime. I anstaltene for psykisk abnorme har anstaltlederen, etter samråd med legen, en vidtgående rett til å innføre avvikelser fra det ordinære regime, enten for enkelte av fangene eller for hele anstalten. Regimet i straffanstaltene er ment som et av midlene til individualisering av straffen, og er derfor gjort elastisk.

Om varetektsfengsel er det gitt regler ved Innenriksministerens forordning av 21. oktober 1955⁵⁾. Det er i dette tilfelle undersøkelsesformålet som avgjør hvor langt frihetsinnskrenkningene skal gå.

Administrasjonen av straffanstaltene.

Administrasjonen av straffanstaltene i den polske folkerepublikk ligger under det sentrale Fengselsstyre i Justisdepartementet (Centralny Zarząd wieziennictwa) med en direktør i spissen. Lederne for de enkelte anstalter er underlagt Fengselsstyret. Alle tjenestemenn i anstaltene er i uniform og har militære grader. Disiplinærmyndigheten i de enkelte anstalter ligger under anstaltens leder. Hans beslutninger herom kan ikke overklages. For de høyere tjenestemenn i straffanstaltene er det en egen skole.

Tilsynet med straffanstaltene.

Tilsynet med straffanstaltene utføres dels af Fengselsstyret, dels av justisvesenets organer (statsadvokater og dommere).

Inspektører fra Fengselsstyret kontrollerer økonomi og personalpolitikk. Dessuten kontrollerer de at de før nevnte forordninger av Justis- og Innenriksministeren og andre forskrifter blir riktig anvendt.

Etter bestemmelsene i den gjeldende straffeprosesslov (art. 405) utøver også statsadvokatene tilsyn med straffanstaltene. Etter straffeprosesslovens regler deltar de i de rettsmøter hvor det blir truffet beslutninger som angår straffullbyrdelsen, f. eks. om omgjøring av betinget dom eller betinget løslatelse. Slike avgjørelser kan påankes av statsadvokaten. Lederen av statsadvokatene i et fylke (Wojedódtwa) har også rett til å avbryte fullbyrdelsen av en rettskraftig dom (strpl. art. 423). En avgjørelse herom kan ikke påklages til domstolene.

En lov av april 1967 om påtalemyndigheten i folkerepublikken gir regler om et ikke judisielt tilsyn fra statsadvokatene med fengselsvesenet, men selve ordningen går tilbake til 1950. Dette

⁵⁾ En ny forordning er under forberedelse.

tilsyn gjelder først og fremst lovligheten av fengselsadministrasjonens virksomhet. Dette gjelder både straffullbyrdelsen, utståelsen av varetektsfengsel og kontrollen med fangenes rettigheter. Tilsynet ligger hos de såkalte statsadvokater for fengselsvesenet. Disse har utelukkende med tilsynet med fengselsvesenet å gjøre. Der er tre slike statsadvokater hos riksadvokaten, og minst en i hvert av de 20 fylker. Straffanstaltene skal kontrolleres av statsadvokatene minst to ganger om året.

I første linje gjelder kontrollen overholdelsen av den demokratiske legalitet, og særlig av alle lovbestemte eller forvaltningsmessige forskrifter for straffullbyrdelse og varetektsfengsel. Hvis statsadvokatene konstaterer overtredelser, treffer de tiltak overfor det ansvarlige organ (statsadvokat, domstol, politi, fengselsforvaltning). På noen områder — således når det gjelder disiplinærforføyninger — vurderer statsadvokatene også de retningslinjer som anstaltslederne følger. Statsadvokatene for fengselsvesenet har ikke noen rett til å omgjøre beslutningene. De har bare rett til å påpeke overtredelsen, og kan gjøre Fengselsstyret oppmerksom på den — de virker forsåvidt på liknende måte som Ombudsmannen i de nordiske land. Takket være den store autoritet som statsadvokatene har i folkerepublikken, blir feilene som regel raskt korrigeret.

Uavhengig av statsadvokatenes tilsynsvirksomhet er siden 1963 i praksis innført et tilsyn ved dommerne. Denne tilsynsvirksomhet befinner seg i stadig utvikling. Den gjelder særlig fangenes livsforhold, og har atskillig likhet med den som utføres av de norske tilsynsråd. Denne form for tilsyn føres av spesielle dommere, de såkalte dommere for fengselsvesenet⁶).

I den seneste tid viser det seg en tendens i Kodifikasjonskommisjonens virksomhet til å samle alle forskrifter om straffullbyrdelse og varetektsfengsel i en egen lov — en tredje kodeks ved siden av straffeloven og straffeprosessloven⁷).

Intersosialistisk samarbeid.

Det intersosialistiske samarbeid med hensyn til straffarbeid og fengselsvesen er stadig økende, men er enda ikke særlig utviklet. Det er ikke regulert i noen egen lov.

Edgar Hansen.

Johs. Andenæs.

⁶) Professor dr. Sliowski er tilhenger av denne form, og har fremlagt sitt syn i boken „Dommertilsynet med fengselsvesenet“ (Sadowy Nadzór Penitencjarny), Warszawa 1965 (408 s.).

⁷) Professor dr. Emil Rappaport har gjennom flere år i forskjellige publikasjoner vært en forkjemper for denne idé.